

Oponentský posudek na rigorózní práci Mgr. Adama Hájka: *JUDr. Vladimír Vochoč. Československý konzul v Marseille 1938 – 1941.*

Mgr. Adam Hájek ve své rigorózní práci podrobně rozebral životní osudy JUDr. Vladimíra Vochoče, přičemž hlavní jádro jeho práce, jak ostatně svědčí její název, spočívalo v době Vochočova působení jako konzula v Marseille, zvláště po uzavření francouzsko – německého příměří z 22. června 1940.

V kapitole věnované rodině a dospívání, autor velmi podrobně popsal a zhodnotil Vochočovy kořeny. Dědeček František Vochoč se zúčastnil aktivně revolučního roku 1848 a za účast na tzv. květnovém spiknutí si odseděl šest let v olomouckých kasametech. František Vochoč dával vždy najevo svoje češství, přesto se oženil s Adélou Weigtovou, Němkou ze Cvikova. Vladimírův otec Otakar, tak měl za babičku Němku a „česko – německou“ krev. V rodině tak byl jistě znatelný vliv německé kultury a snad i jiných forem němectví, které, jak předpokládám, mohly mít vliv na rodinné zázemí Vladimírova otce. V předložené práci je však tato zajímavá „epizoda“ rodinné ságy Vochočových nechána stranou a nevěnuje se jí více pozornosti.

Otakar Vochoč kráčel ve šlépějích svého otce, když značnou část svého pracovního života věnoval železnici, na které působil jako přednosta na mnoha stanicích českých zemí. Za Velké války byl internován až do nástupu císaře Karla I. na trůn. Po vzniku Československa byl tento muž s gloriolou vězně rakouské monarchie poslancem Národního shromáždění. V této funkci se snažil objasnit příčinu svého zatčení. Vedl v tomto směru spor s bývalým jičínským okresním komisařem Janem Kamenickým. Ovšem, jak celý spor skončil, není z práce zřejmé.

Působení Vladimíra Vochoče na prvorepublikovém ministerstvu zahraničních věcí bylo podáno v širší perspektivě, přičemž se autor nevyhnul ani ošemetné situaci ohledně pozadí Vochočovy „aféry“ s cestovným ve výši 10 000 korun, která měla vliv na průběh jeho habilitačního řízení, ale i na jeho kariérní postup na Zamini. Na konci kapitoly věnované Vochočově působení na MZV jsou věnovány dvě věty jeho rodinnému životu, ve kterých je konstatováno, že se v roce 1923 oženil se Zdenkou Weinerovou ze známé židovské rodiny z Písku. Manželství, ze kterého vzešla dcera Marie Anna, skončilo v roce 1939 rozvodem na žádost manželky. Domnívám se, že tento text mohl být vhodněji zakomponován do hlavního textu z doby Vochočova působení na ministerstvu zahraničních věcí.

Vladimír Vochoč se ujal vedení československého konzulátu v Marseille a v Monaku 2. května 1938. Československé zájmy zde až do vypuknutí války hájil zejména z obchodního

hlediska. Po březnové okupaci odmítl, stejně jako vyslanec Štefan Osuský, vydal konzulát Němcům a nadále pokračoval ve své práci. Od května roku 1939 přibývalo starostí o uprchlíky z okupované vlasti. Bylo zapotřebí opatřovat povolení k pobytu, dodatečnou beztretnost neoprávněného vstupu na francouzskou půdu a v četných případech alespoň částečně podporovat nemajetné uprchlíky. Z dokumentů, které autor předložil, vyplynulo, že se po vypuknutí války postavil Vochoč na stranu „prezidenta“ Beneše.

Vladimír Vochoč se musel v průběhu řízení konzulátu potýkat s řadou potíží i intrik, zejména ze strany vojenské správy, kterou v tomto případě zastupoval mladý poručík Veverka. Nakonec byl Vochoč povolán 1. února 1940 do Paříže k Osuskému, aby se předešlo vyhocení poměrů na konzulátu. V městě nad Seinou působil až do 7. června 1940, kdy společně s Bohuslavem Ečerem připravoval podklady pro československou delegaci na předpokládaném mírovém jednání, které se však nikdy neuskutečnilo.

Trochu nemístně na mě působil údaj, že se Vochoč v Paříži potýkal i s finančními potížemi. Osuský mu slíbil 9 000 franků, on však obdržel měsíční příjem „pouhých“ 3 500 franků, ze kterých živil pouze sebe a svoji ženu (další finanční injekce následovaly vzápětí). Jenom pro ilustraci. Naši letci ve Francii pobírali skutečné almužny, díky jejich statutu cizineckých legionářů. Letec důstojník pobíral měsíčně necelých 60 franků, poddůstojník pouhých 15 franků.

Po kapitulaci Francie se Vochoč ujal 1. července 1940 opětovně řízení marseillského konzulátu, který udržel v chodu, za neuvěřitelně obtížné situace, až do 17. března 1941. Marseillské hotely, ubytovny, ale i nevěstince byly plné Francouzů, Holanďanů, Poláků, Čechů a Belgičanů, kteří prchali před nacisty. Byli mezi nimi zarytí odpůrci nacistického režimu, Židé, ale o obyčejní civilisté a demobilizovaní vojáci. Stav konzulátu přitom přesně zapadal do absolutního chaosu poražené Francie.

Mgr. Hájek v této stěžejní části své rigorózní práce podal precizní obraz fungování konzulátu, nad kterým se neustále stahovala černá mračna. Vysvětlil, jakým způsobem Vochoč zabezpečil fungování konzulátu. Okamžitě zvýšil konzulární poplatky, za nový cestovní pas se nyní účtovalo 500 franků. Současně konzul prohlásil, že nemajetným mohla být suma snížena či prominuta, zatímco od movitých zájemců se očekával vedle základní částky také „příspěvek na chod konzulátu dle dárcových možností“. Tato klientela se skládala především z bohatých německých a rakouských Židů. Teprve v říjnu 1940 obdržel Vochoč z Londýna první dotaci ve výši 650 000 franků na podporu demobilizovaných vojáků. Vítaným pomocníkem při podpoře demobilizovaných Čechoslováků bylo Centre d'Aide Tchecoslovaque, které se během srpna 1940 ustavilo při konzulátu.

Byly to především Vochočovy kontakty s vládou ve Vichy, marseillskými úředníky, ale i policejními orgány, které umožnily chod konzulátu, navzdory tomu že belgické, polské, norské, holandské i československé vyslanectví na německý nátlak ukončila svoji činnost. Československému konzulovi přišla vhod jeho právní i vědecká erudice, se kterou argumentoval při nespočetných jednáních s představiteli nové vládní moci. Výše uvedené země rovněž uzavřely své konzuláty v průběhu září 1940. Zájmy těchto států však byly nadále chráněny dvojitým způsobem. Jednak jejich zastoupení převzaly některé třetí státy, jednak všechny tyto státy mohly náhradou za uzavření svých misí zřídit zvláštní úřady, tzv. Office. Tyto úřady sice nebyly chráněny mezinárodním právem a nemohly vydávat pasy, ale měly zásadní význam pro ochranu svých státních příslušníků. Otevření takového úřadu však byla Čechoslovákům odepřena. Z tohoto důvodu bylo zapotřebí udržet chod konzulátu co možná nejdéle a zůstat přitom pokud možno „neviditelným“. Jinými slovy, pokračovat tak dlouho, dokud si ho Němci nevšimnou a nevyžádají si jeho zrušení. V polovině října 1940 byl z budovy konzulátu odstraněn znak ČSR a státní vlajka.

Konzul Vochoč se snažil umožnit vycestovat československým příslušníkům odjezd z Francie, přes Španělsko či Portugalsko, do Velké Británie či země „zaslíbené“ Spojených států. V Marseille a jeho okolí se pohybovalo okolo osmi set Čechoslováků, z čehož téměř polovinu tvořili Židé. Během roku 1940 se podařilo z Lisabonu vyexpedovat 226 osob. Za tímto strohým konstatováním se skrývalo obrovské pracovní nasazení pracovníků konzulátu a jejich kolegů ve Španělsku a Portugalsku.

Mgr. Hájek správně poukázal na skutečnost, že prvořadou snahou konzulátu bylo dostat do Anglie, co největší počet demobilizovaných Čechoslováků. Naše zahraniční akce se po celou dobu války potýkala s nedostatkem vojenského personálu, který měl na bojištích reprezentovat okupované české země.

Československá armáda činila 10 534 osob, z nichž zhruba polovina zůstala po porážce ve Francii. Celkem 3800 Slováků bylo repatriováno zpět na Slovensko, 2000 Čechoslováků dlouhodobě usazených ve Francii se vrátilo na okupované území, 1000 vojáků bylo zařazeno do pracovních skupin a 600 vojáků bylo na žádost konzulátu demobilizováno v Marseille.

Od poloviny srpna do 10. září 1940 se podařilo dostat asi 250 vojáků do Maroka. Slibně se rozvíjející akci zhatily aktivity dvou demobilizovaných vojáků, Babracha a Pangráce, pomáhajících na konzulátu s evakuací. Oba muži falšovali demobilizační papíry a prodávali je uprchlíkům, kteří hledali jakýkoliv způsob úniku z okupované Evropy. Od té

doby se musel konzulát snažit vypravovat vojáky po malých skupinkách. Posledním větším úspěchem bylo v únoru 1941 vyexpedování 40 vojáků přes Lisabon do zámoří.

Mgr. Hájek věnoval ve své práci i prostor ochraně konzulátu cizí politické emigraci. Na konzula Vochoče se obracela především řada německých a rakouských politických uprchlíků, kteří mohli být podle stanov příměří z 22. června 1940 kdykoliv na požádání vydáni nacistům. Za všechny politiky a umělce, jmenujme alespoň Heinricha a Gollo Manna, kteří díky Vochočovým pasům a několika kartonům cigaret, přešli španělské hranice.

Dne 17. března 1941 byl Vochoč zadržen a převezen na marseillskou prefekturu, kde mu šéf státní policie Gaubert sdělil, že se ho francouzská vláda rozhodla s okamžitou platností po zbytek války internovat v obci Laubersac v departementu Corrèze. Na jeho internaci lze ovšem pohlížet tak, že tím Francouzi předešli jeho hrozícímu vydání do Německa. Dne 1. července 1941 se Vochoč nevrátil z jedné ze svých pravidelných procházek v okolí obce, ale nasedl v sousední vesnici na vlak, protože tři dny předtím se dozvěděl, že jemu i jeho ženě opatřil konzul Fullerton americká a portugalská víza. Po pěti dnech cesty se objevil v Lisabonu. Na místo vytoužené cesty do USA, se dozvěděl, že byl Janem Masarykem povolán do Londýna.

Vochočova hvězdná hodina z doby jeho působení na konzulátu v Marseille se již nikdy nevrátila. V Anglii byl odsunut na druhou kolej, a ani v poválečném Československu ho na Zamini nečekala nijak oslnivá kariéra. Po převzetí moci komunisty pokračoval ve „šlápějích“ svého děda i otce, když byl 31. března 1954 ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání šestnácti, respektive třinácti let (v odvolacím řízení mu vrchní soud snížil trest o tři roky). K jeho propuštění došlo na základě rozsáhlé prezidentské amnestie 10. května 1960. Rozsudek z roku 1954 byl zrušen o deset let později. Po propuštění čekalo na Vochoče živoření, které se zlepšilo třetí svatbou s Trudou Krausovou, po jejíž smrti v roce 1969 zdědil dostačující finanční prostředky. Bývalý konzul Vladimír Vochoč zemřel v roce 1985 ve věku 91 let.

Mgr. Adam Hájek projevil v předložené rigorózní práci vynikající znalost archivních materiálů i literatury, což se odrazilo na její kvalitě. V práci rovněž nechybí velmi zajímavý doprovodný obrazový materiál.

V jeho seznamu použitých pramenů a literatury jsem nenalezl odkaz na Vojenský ústřední archiv (VÚA), Praha. Je to škoda, protože ve fondu Československá vojenská správa ve Francii 1939-1940 se nachází podrobná zpráva vojenského atašé plk. Václava Kaliny o činnosti (nejen) jeho úřadu Paříži po 15. březnu 1939. V téže zprávě se pojednává i jednání Kaliny a velvyslance Osuského s představitelem internovaných „Španěláků“ poručíkem

Mikschem. A byli to právě bývalí interbrigadisté, jejichž domnělá nepřátelská činnost přitížila Vochočovy v průběhu jeho vyšetřování Státní bezpečností.

Co se týče využití pramenů a literatury, trochu bych se pozastavil nad pasážemi popisujícími Vochočovo rodinné zázemí. Dle mého názoru byl text až příliš závislý na osobních vzpomínkách dědy a otce Vladimíra Vochoče a málo konfrontován archivními prameny. Jak známo, vzpomínky jsou vždy velmi cenné, ale logicky také subjektivní, snažící se o podání co možná nejlepšího obrazu dotyčného.

Přes mé výše uvedené výtky či lépe řečeno postřehy, považuji předloženou rigorózní práci Mgr. Adama Hájka za vynikající a naprosto dostačující k udělení titulu PhDr. dle příslušného zákona.

Předloženou rigorózní práci jednoznačně navrhuji k obhajobě.

Praha 30. 3. 2009

PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D.

